

Lâm Văn Bé – Sách Tiếng Việt Và Việt Học Tại Các Thư Viện Ngoài Việt Nam (Phần II)

California là tiểu bang có sách tiếng Việt nhiều nhất ngoài Việt Nam. Trong số 167 thư viện trung ương, 646 chi nhánh, 310 thư viện nhỏ (library stations) và 63 trạm thư viện (mobile libraries), California có hơn 100 thư viện công cộng có sách tiếng Việt.

Các thư viện có sách tiếng Việt được tập trung trong 4 khu vực : khu Los Angeles-Orange Counties, khu Greater Bay, khu Sacramento – Mother Lode và khu San Diego – Imperial Counties

* * *

Phần 2 . Các Thư Viện Công Cộng

Bắc Mỹ

Hoa Kỳ

Với hơn một triệu người Việt tản mát khắp 50 tiểu bang Hoa Kỳ, sách tiếng Việt được các thư viện các thành phố (city public libraries) hay các quận (county public libraries) phát triển để phục vụ cộng đồng người Việt.

California

California là tiểu bang có sách tiếng Việt nhiều nhất ngoài Việt Nam. Trong số 167 thư viện trung ương, 646 chi nhánh, 310 thư viện nhỏ (library stations) và 63 trạm thư viện (mobile libraries), California có hơn 100 thư viện công cộng có sách tiếng Việt.

Các thư viện có sách tiếng Việt được tập trung trong 4 khu vực : khu Los Angeles-Orange Counties, khu Greater Bay, khu Sacramento – Mother Lode và khu San Diego – Imperial Counties. Số sách tiếng Việt chỉ có tính cách tượng trưng ở bốn khu : Riverside -San Bernardino-Inyo Counties; Monterey Bay; North Bay & Wine County; và Central Valley. Hai khu còn lại San Luis Obispo-Santa Barbara-Ventura và North State gần như không có.

Vì lẽ không có thống kê chính thức cho từng khu vực, chúng tôi áp dụng phương pháp truy cập 10 họ quan trọng như trên trong thư mục của California Public Library (www.publiclibraries.com/california.htm) để ước định bộ sách tiếng Việt.

Kết quả cho thấy bộ sưu tập tiếng Việt gồm sách và các tài liệu thính thị (video, CD, DVD) tại số thư viện trên ước định khoảng 90 000 quyển sách và các phim ảnh, băng nhạc.

Đây là bộ sưu tập thực sự gần gũi với độc giả người Việt bởi lẽ đa số là sách báo xuất bản ở hải ngoại hay các tác giả ở miền Nam trước 1975. Những năm gần đây, một số sách xuất bản trong nước đã lần lần xuất hiện. Thư mục này dễ tìm và các chữ Việt đọc được, không như một số rất lớn các thư mục trên các trang web có những tiêu đề với những mẫu tự gồm những dấu lạ kỳ, không đọc được vì chương trình điện toán không dùng Unicode tiếng Việt.

Các thư viện công cộng có sách tiếng Việt:

Vùng Los Angeles và Orange Counties

Alhambra, Beverly Hills, Buena Park, Bruggemeyer Mem., Burbank, Cerritos, County of Los

Angeles, El Segundo, Covina,, Glendale, Fullerton, Huntington Beach, Long Beach, Los Angeles, Mission Viejo, Orange, Orange County, Oxnard, Palmdale City, Palos Verdes, Pasadena, South Pasadena, Pomona, San Marino, Santa Ana, Santa Monica, Thousand Oaks.
Vùng Greater Bay

Alameda County, Alameda Free, Berkeley, Contra Costa Cnty, Hayward, Mountain View, Oakland, Redwood City, Peninsula Syst., San Francisco, San Jose, San Leandro, Santa Clara County, Santa Clara, Sunnyvale.

Vùng Sacramento- Mother Lode

Nevada County, Placer County, Roseville, Sacramento, Stockton- San Joaquina County, Stanislas, Yolo County, Yuba County.

Vùng San Diego – Imperial Counties

Chula Vista, Coronado, Escondido, San Diego, San Diego County, Oceanside. Tại San Diego ngoài Central Library còn có các chi nhánh : Oak Park, North Park, Valencia Park, City Heights/Weingart, Serra Mesa, Mira Mesa' Paradise Hills, Linda Vista, North Clairemont, North University Community, Rancho Penasquitos, La Jolla/Riford...

Vùng Riverside-San Bernardino Inyo Counties

Beaumont, Hemet, Palm Springs, Riverside, Riverside County, San Bernardino, Rancho Mirage.

Vùng Monterey Bay : Monterey County, San Benito, Santa Cruz.

Vùng North Bay & Wine Counties : Belvedere Tiburon, Marin County, Richmond, San Rafael, Solano County.

Vùng Central Valley : Fresno, Kern County

Chú thích :

Danh sách trên gồm phần lớn là thư viện trung ương, không kể các chi nhánh. Thí dụ như tại Thư viện Orange County có các chi nhánh có sách tiếng Việt như : Aliso Viejo, Brea, Costa Mesa/Mesa Verde, El Toro, Foothill Ranch, Fountain Valley, Garden Grove Regional, Irvine Heritage Park Regional, Tustin, Westminster...

Washington

Thư viện công cộng Seattle (www.spl.lib.wa.us)

có 12 150 quyển sách cho người lớn và trẻ con trong đó Thư viện trung ương có độ 4500 quyển không kể số tài liệu thính thị (CD và DVD nhạc). Số sách còn lại phân phối cho các chi nhánh như China Town Branch, Beacon Hill, Rainier Beach, Columbia và Lake City. Thư viện Seattle cũng có 54 tạp chí tiếng Việt phân phối ở thư viện trung ương và 12 chi nhánh. Ngoài ra, phải kể thêm các thư viện công cộng Tacoma, Bremerton, Spokane, mỗi nơi có khoảng 1000 sách và CD, DVD nhạc

Oregon

Thư viện Multnomah County (www.multcolib.org)

là thư viện công cộng lớn nhất của tiểu bang Oregon, tập trung độ 5000 tài liệu (sách, CD, DVD nhạc) cho người lớn và 1000 tài liệu cho trẻ con để phục vụ cộng đồng người Việt khu Portland. Số sách này phần lớn ở Thư viện trung ương và các thư viện chi nhánh như Fairview, Gregory Heights, Holgate, Hollywood, Midland, North Portland, Saint-John, Woodstock.

Texas

Texas là tiểu bang thứ hai có đông đảo người Việt sau California.

Hệ thống thư viện công cộng Houston (www.houstonlibrary.org)

có 4080 tựa (trong đó có 3850 tựa sách), trung bình mỗi tựa có độ 2 đơn vị sách và tài liệu thính thị tập trung đa số tại Thư viện trung ương và độ 20 chi nhánh như : Alief, Bracewell, Collier, Hillendahl, Jungman, Kashmere Gardens, Park Place, Robinson, Stella Link, Walter . Từ những năm gần đây, Houston đón nhận thêm nhiều người Việt và những cố gắng của nhiều chính quyền địa phương nhằm cung ứng các dịch vụ về văn hóa cho người Việt (nguồn :Houston Public Library e-mail ngày 31/1/2011.

Thư viện Austin cũng không cung ứng đủ sách tiếng Việt cho người Việt. Little Walnut có 1173 tựa, trong khi thư viện John Henry Faulk Central Library chỉ có 348 tựa và chi nhánh Saint John chỉ có 311

Hệ thống thư viện Arlington (www.pub-lib.ci.arlington.tx.us)

có độ 4000 sách và CD, DVD phân phối ở Thư viện trung ương và hai chi nhánh East và Southeast.

Vùng Fort Worth – Dallas cũng có một số thư viện có sách tiếng Việt, nhưng số lượng ít hơn.

Tại Fort Worth có độ 2000 quyển sách ở Thư viện trung ương và các chi nhánh : East Regional, Halton City, Meadowbrook, Riverside, Seminary South, Summerglenn.

Tại Dallas cũng có độ một số sách tương tự ở Thư viện trung ương và các chi nhánh : Casaview, Forest Green, Fretz Park, Oak Lawn, Renner Franfort.

Điểm đặc biệt lưu ý là trái với bộ sưu tập tiếng Việt ở vùng California có ít sách xuất bản ở Việt Nam, bộ sách tiếng Việt ở Texas đa số là sách xuất bản từ trong nước.. Phải chăng, bộ sưu tập ở đây được chọn lựa bởi những người không am tường sở thích đọc sách và khuynh hướng chính trị của người Việt.

Vùng Washington DC-Virginia

Thư viện Fairfax County (www.fairfaxcounty.gov/library/)

là thư viện lớn nhất trong vùng có bộ sưu tập tiếng Việt. Chỉ với 10 họ quan trọng, thư viện có 2225 tựa và mỗi tựa trung bình có 2 quyển. Tính ra Fairfax có độ 10 000 sách và tài liệu thính thị phân phối ở Thư viện trung ương và các thư viện George Mason, Thomas Jefferson và Woodrow Wilson.

Đây là một trong các thư mục tiếng Việt trên thế giới có nhiều ưu điểm: ít nhầm lẫn tên và họ, dễ đọc, sắp xếp theo năm xuất bản gần nhất, phân biệt sách, báo, tài liệu thính thị, và nhất là có sự quân bình giữa sách các tác giả Việt Nam Cộng Hòa và Cộng Hòa XHCN Việt Nam.

Các thư viện tiếng Việt ở một số tiểu bang và các thành phố lớn

-Florida : có khoảng 3000 tài liệu (sách, DVD) tập trung ở vùng Orlando thuộc Orange County Library System gồm các thư viện như : Main Library, Alafaya, Edgewater, Hendon, North Orange, South trail, Washington Park.

-Georgia : có khoảng 5000 tài liệu tập trung trong hệ thống Georgia Public Libraries gồm các thư viện Central Library, Atlanta-Fulton, Dekalb, Hall Country, Athens, Cobb County, Newton County, Live Oak.

-Philadelphia: có 6000 tài liệu (nguồn : Laura Clover) tập trung trong hệ thống Free Library of Philadelphia gồm các thư viện Central Library, và các chi nhánh South Philadelphia, Paschalville, Wyoming, Kensington, Logan, Santore, Whitman, Olney.
-Boston : khoảng 4000 tài liệu thuộc hệ thống Boston Public Library (2500) và Worcester & Lawrence (1500)
-New York : khoảng 4000 tài liệu ở Bloomingdale, Donnel, Bronx, Francis Martin, Suffolk County Public Library.
Colorado : khoảng 3000 tài liệu ở Central Colorado Public Libraries và Denver Public Library.

Tuy không thể liệt kê đầy đủ tất cả các thư viện công cộng ở Hoa Kỳ, nhưng với một số lượng khoảng 160 000 quyển sách và tài liệu thính thị tiếng Việt hiện lưu hành trong hơn 200 thư viện công cộng và khoảng 200 000 tài liệu tiếng Việt và Việt học bằng ngoại ngữ tại hơn 20 đại học và thư viện quốc hội Hoa Kỳ để phục vụ cho hơn một triệu người Việt, sự kiện này đã gọi lên được bản chất trọng chữ nghĩa của một dân tộc vừa phải tái xây dựng trong nhục nhằn mà vẫn không quên gìn giữ nền văn hóa cội nguồn.

Canada

Canada là một trong những quốc gia Tây Phương ít có liên hệ lịch sử và ngoại giao với Việt Nam do đó tài liệu về Việt Nam hay sách tiếng Việt trong các thư viện rất ít.

Tính chung, tài liệu tiếng Việt tại 3 tỉnh bang có đông đảo người Việt là Ontario, Québec và British Columbia, bộ sưu tập tiếng Việt chung cho cả Canada độ 45 000 (sách và băng DVD nhạc), đa số là sách xuất bản ở hải ngoại và tác giả miền Nam trước 1975 được tái bản. Số tài liệu tiếng Việt được phân phối như sau :

-Tỉnh bang Ontario : khoảng 30 000 tài liệu thuộc :

* Toronto Public Libraries : 22 000 ở Central Library và 21 chi nhánh

* Ottawa Public Libraries : 5000 ở Central Library và 3 chi nhánh

* Mississauga : 2000

* London Public Library : 1000

-Tỉnh bang Québec: khoảng 10 000 gồm

* Bibliothèque de Montréal (BIC) : 7 000

* Thư viện Quốc gia tỉnh bang (Bibliothèque nationale du Québec) : độ 500 phần lớn là sách nộp bản.

* Thư Viện Trung Tâm Giáo Dục Hồng Đức (hội đoàn tư) : 2000

-Tỉnh bang Colombie-Britannique : 3238 tựa sách báo và tài liệu thính thị ở Central Library và 7 chi nhánh (e-mail Gillian Guilmant-Smith, 1/2/2011)

Pháp

Hệ thống thư viện công cộng ở Pháp không quan tâm đến văn hóa các sắc tộc. Tại Paris, chỉ có chi nhánh Jean-Pierre Melville (Paris 13è) có bộ sưu tập tiếng Việt và chỉ có 1500 quyển. (e-mail của Jean Claude Utard, conservateur général 15/02/2011). Độc giả muốn đọc sách Việt phải đến Thư Viện quốc gia hay EFEO.

Ngoài ra, tại Paris có Thư viện Diên Hồng là một thư viện tư nhân, do các người Việt thiện nguyện quản trị, nhưng số giờ mở cửa rất hạn chế. Theo thư mục năm 2006, thư viện có độ 4000 sách. Thư viện ở 7 rue du Disque, Paris 75013.

Anh

Đa số cộng đồng Việt Nam tập trung ở vùng Luân Đôn, Manchester và Birmingham, do đó tại các thư viện công cộng của các thành phố này có sách tiếng Việt.

Tại Luân Đôn, sách và tài liệu âm nhạc tiếng Việt tìm thấy ở Hackney Central Library.

Tại Manchester, ngoài Thư viện trung ương còn có ở các chi nhánh như Crumpsall, Language and Literature Library, Longsight, Miles Platting và North City. Sách và âm nhạc tiếng Việt cũng có ở Thư viện trung ương Birmingham. Số sách và âm nhạc của mỗi thư viện không quá 1000 tựa, và đa số là sách từ trong nước sau 1975.

Bắc Âu

Cộng đồng người Việt tại Bắc Âu là những thuyền nhân chỉ có mặt trên dãy đất băng giá này từ cuối thập niên 70. Tuy các chính phủ Na Uy, Thụy Điển, Đan Mạch và Phần Lan có chính sách đãi ngộ đối với những di dân đến đất nước họ vì lý do nhân đạo, người Việt tại vùng đất mới này gặp nhiều khó khăn hơn trong việc hội nhập văn hóa và thích nghi phong thổ so với các nơi khác. Sách báo, băng đĩa nhạc tiếng Việt, trong trường hợp này, là một nhu cầu cần thiết và do đó các thư viện công cộng đã phát triển bộ sưu tập tiếng Việt để đáp ứng nguyện vọng của người Việt.

Bộ tài liệu tiếng Việt (sách, báo, tài liệu thính thị) tại bốn quốc gia ở Bắc Âu (20 000 tài liệu các loại)

- Na Uy : Hệ thống thư viện Oslo Public Library, Multilingual Library (www.dfb.deichman.no) có 8760 sách, 287 DVD và 167 DVD tại thư viện trung ương và các chi nhánh Hoved, Bjerke, Furuset, Holmlia, Majorstuen, Romsas., Stovner, Torshov.

- Thụy Điển : Internationale Bibliotek Stockholm (www.biblioteket.stoccholm.se) có 5000 quyển

- Đan Mạch : Bibliotekscenter for Integration (www.kvinfo.dk) có 4000 quyển.

- Phần Lan : Helsinki City Library (www.helmet.fi/search) có 3000 quyển ở thư viện trung ương và các chi nhánh Pasila, Sello, Tikkirula, Omena, Kirjasto.

Bộ sưu tập thường tập trung ở Thư viện trung ương (thông thường, thành phố tài trợ 25% và quốc gia 75%) và những lô sách nhỏ từ 50 đến 100 quyển được gửi đến một số chi nhánh trong thời gian ba tháng rồi luân chuyển đến chi nhánh khác hay trả về trung ương. Chỉ trừ độc giả ở gần thư viện trung ương được đến mượn sách trực tiếp, độc giả ở các nơi xa thủ đô phải điền phiếu mượn sách gửi qua thư viện địa phương để các thư viện này chuyển về trung ương. Việc chờ đợi độc giả khác hoàn trả sách lại cho thư viện cũng như thời gian chuyển vận là những yếu tố trở ngại khi có được một tài liệu tiếng Việt như ý trong tay.

Đặc điểm của các bộ tài liệu tiếng Việt ở vùng này gồm cả sách báo băng đĩa nhạc xuất bản ở hải ngoại và Việt Nam. Sách cho trẻ con cũng được phát triển.

Úc Châu

Nếu bản chất ưu ái của chính quyền đối với các di dân được biểu lộ qua việc phát triển bộ sưu tập các ngôn ngữ sắc tộc, nước Úc quả là một quê hương thứ hai mến yêu của người Việt. Tại tiểu bang Victoria, có 15 thư viện trung ương và gần 50 thư viện chi nhánh với 54 230 quyển sách và 10 800 băng, DCD, đĩa nhạc các loại. (thống kê tháng 8 năm 2005)

Tài liệu (sách, báo, băng nhạc) ở thư viện công cộng tiểu bang Victoria

Thư viện	tài liệu	Thư viện	tài liệu	Thư viện	tài liệu
Mooney Valley	15000, 800	Moreland City	4560,1601	Whitehorse Manningham	818, 38
Yarra-Melbourne	8500, 3000	Yarra Plenty	2210, 1087	Kingston	685, 263
Maribyrnong	7100, 1348	Dairebin	1390, 960	Hume Global	600
City of Dandenong	5820, 232	Hobsons Bay	950, 204	Geelong	250
Brimbank	5245, 1267	Monash	900	Eastern Regional	202

Chú thích : Con số đầu là sách, số sau là tài liệu thính thị

Tiểu bang New South Wales, có 17 thư viện trung ương có sách tiếng Việt với 47 354 sách và băng nhạc. (thống kê 2010)

Thư viện	tài liệu	Thư viện	tài liệu	Thư viện	tài liệu	Thư viện	tài liệu
Fairfield	11439	Auburn	4975	Holroyd	1245	Strathfield	505
Marrickville	5798	State Library	1944	Wollongong	700	Randwick	304
Banstown	5744	Hurstville	1095	Blacktown	1160	Campbelltown	472
Canterbury	4574	Parramatta	1766	Willoughby	584		
Liverpool	3228	Sydney	1821			Tổng cộng	47 354

Các vùng khác có bộ sưu tập tiếng Việt (sách, báo, tài liệu thính thị) ít hơn :

Vùng Australian Capital Territory (ACT) : 2022 tựa phân phối ở thư viện Tuggeranong và Balconnen

Vùng South Australia : City of Charles Sturt có độ 2500 tựa ở Civic Library.

Vùng Queensland : 2500 tựa phân phối ở South Brisbane, Stanley Place, South Bank Precinct.

Vùng New Zealand : Auckland City có 1000 tựa ở Otahuhu Community Library.

Tổng kết bộ sưu tập tiếng Việt và sách ngoại ngữ viết về Việt Nam tại các thư viện ngoài Việt Nam

Vùng	Thư viện quốc gia, đại học	Thư viện công cộng	Tổng số
Hoa Kỳ	200 000	160 000	360 000
Canada		45 000	45 000
Pháp	70 000	5 000	75 000
Anh	20 000	2 000	22 000
Đức	10 000		10 000
Bắc Âu		20 000	20 000
Úc Châu	16 000	110 000	126 000
Á châu	18 000		18 000
Tổng cộng	334 000	342 000	676 000

Kết luận

Người Việt ham thích đọc sách, nhưng thực sự phải hỏi là người Việt nào? Chúng ta có ít nhất ba giới độc giả chữ Việt.

Giới thứ nhất là những người Việt rời Việt Nam sau 1975, hiện nay tuổi trên dưới sáu mươi, đã hấp thụ ít nhiều nền giáo dục và ý thức hệ của hai chế độ Pháp và Việt Nam Cộng Hòa. Họ thực sự là những độc giả chuyên cần, nhưng họ chỉ thích đọc những tác giả cùng sống với những chế độ chính trị giống như họ. Họ thờ ơ hay từ chối sách vở của các tác giả Cộng Sản bởi họ nghi ngờ thành tín của những người viết. Họ không muốn đọc những bản văn tuyên truyền, thù hận họ dù rằng chiến tranh đã chấm dứt đã ba mươi lăm năm. Họ cũng là những người tiếp tục viết hay bắt đầu viết ở ngoài quê hương, nhưng kiến thức của họ mòn dần với sinh kế và năm tháng. Đó là thế giới độc giả của hơn nửa triệu tài liệu tiếng Việt và ngoại ngữ viết về Việt Nam trong các thư viện công cộng và các trường đại học gần nơi họ cư trú. Cùng với người viết, thế giới độc giả này cũng càng lúc càng lão hóa và hiện tượng tre già mà không có măng mọc, hay có măng mà chẳng giống tre, khiến viễn tượng của bộ sách nửa triệu tài liệu

này thực đáng bi quan. Có thể nào, trong năm ba thập niên sắp đến, tiếng Việt sẽ là một thứ tiếng La Tinh của đa số người gốc Việt ở ngoài nước Việt?

Giới thứ hai, mà người di tản thường gọi là thế hệ thứ hai và nay đã đến thế hệ thứ ba là thế hệ những người Việt mà đa số không biết đọc chữ Việt và dĩ nhiên họ không cần đến thư viện tiếng Việt. Trong gần ba mươi năm gần gũi với văn hóa Việt Nam và bản địa, chúng tôi ít gặp độc giả trẻ tuổi người Việt. Điều này cũng dễ hiểu vì chuyện trẻ con Việt Nam không nói được tiếng Việt suôn sẻ thì chờ đợi thế hệ này đọc sách tiếng Việt là chuyện mộng mơ. Những lớp dạy tiếng Việt, biểu tượng thiện chí đáng phục của các bậc thức giả ưu tư đến việc bảo tồn văn hóa Việt Nam, thực ra không đào tạo đủ cho trẻ con có khả năng đọc và hiểu biết được cái thâm thúy của một quyển sách tiếng Việt. Trẻ con Việt Nam, phần lớn dưới áp lực của cha mẹ, theo học vài lớp sơ đẳng để chỉ bập bẹ một số đối thoại với một giọng đọc ngượng ngập để rồi sau đó lãng quên trở về trọn vẹn với cái ngôn ngữ của trường học và sở làm. Chỉ sau một thế hệ, người Việt đã bị đồng hóa ngôn ngữ, nếu không muốn nói là cả văn hóa. Hiện tượng đàn áp ngôn ngữ (diglossie) thông thường phải trải qua nhiều thế hệ đối với nhiều sắc tộc khác, nhưng với người Việt lại quá tàn khốc vì quá nhanh. Nhưng nghĩ cho cùng, phải chăng đó là cái giá mà cộng đồng Việt Nam ở Bắc Mỹ đã tự nguyện chấp nhận để đánh đổi sự hội nhập. Đó cũng là cái thảm trạng văn hóa của một dân tộc xây dựng một cộng đồng trong bất cập và bất hạnh, phát triển trong tinh thần nỗ lực cá nhân nhưng phân tán tập thể, cơ cấu.

Giới thứ ba là giới những người Việt còn ở lại trong nước, những người không muốn đi hay không đi được, và những người Việt sinh ra và lớn lên trên quê hương sau 1975.

Họ là những người mà thư viện học gọi là những người « không đọc giả » (non lecteurs). Họ không đốt nhưng không đọc hay ít đọc vì họ không có sách để đọc bởi những sách họ thích đọc đã bị tiêu hủy và bị đốt hơn, họ không có tiền mua sách để đọc. Thế hệ con cháu họ, những người được giáo dục trong các trường học với các giáo điều Cộng Sản không có ý niệm gì về sách vở, văn hóa bởi trường học không dạy cho họ đọc sách, học văn hóa. Thế giới này, già trẻ bé lớn, đa số đều ít đọc sách.

Trong khi liên lạc xin tài liệu, một đồng nghiệp người ngoại quốc đã gay gắt với chúng tôi qua một điện thư: Ngân sách đã bị cắt giảm mà phải ngắt ra để mua sách tiếng Việt. Độc giả người Việt các anh không đọc sách mà chúng tôi có, và đòi hỏi chúng tôi những sách mà chúng tôi không có. Chúng tôi phải làm gì ?

Câu hỏi có nhiều vẻ khúc mắc, và câu trả lời không đơn giản chỉ thuộc phạm vi thư viện học. Cái thảm trạng chính trị và văn hóa của một dân tộc điêu linh từ hơn một thế kỷ qua, trên quê hương và ngoài quê hương, mới đích thực là câu trả lời.

Lâm Văn Bé
(Montréal, tháng 3/2011)